

Balla András kiállításának megnyitóján

„Szemben a cselekvés vak hitével, egyedül a szemlélődésen nevelt gondolat érhet célba. A leggyorsabb cselekvés is csigalassúságú a szemlélődésben fogant minőségi gondolat sasröptéhez mérten.” (Leonardo)

Balla András nem burokokban, hanem barakkban született 1945 november 18-án, a Skorpió jegyében Németországban, Pockingban, egy amerikai gyűjtőtáborban. Az eszmélés éveit Nagy-Magyarország geometriai közepén, Szarvason töltötte. A 80 hektáros arborétumba, a Pepi-kertbe nyúlnak vissza Balla András kertépítő gyökerei. Az arborétumban nem csak fákkal, virágokkal, növényekkel, hanem művészekkel is találkozott, megismerve általuk az alkotás szabadságát. 1956 után édesapját, az arborétum vezetőjét leváltották, gyermekei továbbtanulását ellehetetlenítették. Balla számára a Veszprémi Vegyipari Technikum volt az egyetlen lehetőség. Autodidakta módon a technikumban preferált reál tantárgyak mellett művészettörténeti könyveket, képzőművészeti albumokat tanulmányozott, rajzolt, festett, tudatosan készült valami másra. Közepes érettséggel a tarsolyában a Kertészeti Egyetemre jelentkezett. Az átlagon felüli természettudományos és művészettörténeti ismeretekkel rendelkező Balla András lenyűgözte a felvételi bizottságot, évek múltán kitűnő eredménnyel kertépítő mérnök lett. A világhírű Mőcsényi professzor két éves angliai ösztöndíjat ajánlott fel számára.

„Je suis Fra Filippo Lippi”, a portréfestő – mutatkozott be alkalmi ismerőseinek Bandi Párizsban, ahová ő fotográfiai ösztöndíjjal, jómagam pedig meghívólevéllel és öt dollárral a zsebemben érkeztem. Több napon át együtt róttuk az utcákat, sétáltunk a Luxemburg-kertben, a versailles-i parkban. Én akkor feketén dolgoztam egy papírgyárban, csak délutánonként találkozhattunk. Bandi délelőttönként a múzeumokat járta, hogy eredetiben láthassa az albumokból már jól ismert képzőművészeti alkotásokat. Közös sétáink alatt nem volt nála fényképezőgép. A motívumot kereste, hogy később visszatérjen és az általa elképzelt fényviszonyok között alkonyatkor nyomja le az exponálógombot, megkockáztatva azt is, hogy bezárják a kertkaput.

A *Történelmi kertek* külön fejezet Balla András életművének színes palettáján. Munkássága alatt soha nem tagadta meg kerttervezői mivoltát. Egy kert megtervezése különlegesen izgalmas feladat. Az adott helyszín, a talaj, a fényviszonyok, a rendelkezésre álló víz meghatározzák a lehetőségeket. A megvalósítás folyamata sem egyszerű, a beültetett fák, növények csak évek múltán „lakják be” a kiszemelt területet. Más és más a kert képe a különböző évszakokban, „gyöngyvirágtól lombhullásig”.

Balla talán az egyetlen fotográfus, aki egyik műtermét az általa művelt kert egyik szegletében alakította ki. Filmtechnikai lámpákkal egyedi fényviszonyokat teremtve, a hosszú expozíciós időket kihasználva, a szél által bemozduló növények sejtelmes körvonalai édenkerti hangulatot teremtenek olyan ikonikus képeknek, mint például az *Ádám*.

Amikor megkaptam a megtisztelő felkérést Balla András életmű-kiállításának megnyitására, ugyanolyan nehéz helyzetbe kerültem, mint a kiállítás kurátora. A hatalmas életműből melyek azok a képek, amik a falra kerülnek, és melyek, amik kimaradnak? Lehet-e teljes képet adni a magyar fotográfia legújabb kori megújításának úttörőjéről a Műcsarnok hatalmas falfelületein?

Mennyivel könnyebb vagy nehezebb helyzetben voltak az életmű egyes fejezeteit bemutató kiállítások megnyitói...

A filozofikus, olykor sajátos humorral, bölcseséggel átszőtt szekvenciák, fotogramok, a kreatív fotó továbbgondolásra készítő kompozíciói, a sajátos környezetben, néha sajátos kellékekkel összekomponált lírai aktfelvételek, a történelmi kerteket feldolgozó, lírai

szépségű sorozat, a *Műtárgyfotók* – a kisemberek saját kertjeit jó szándékkal szebbé tenni akaró kerti giccsek – sorozata, a Borostyán Imre pilisi remetéről készült több ezer felvétel és a *Menedék* mind egy-egy külön kiállítás anyagát képezték.

Balla András kertészmérnök, FOTOGRAFUS (csupa nagybetűvel) és közösségteremtő ember. Nélküle nem alakulhatott volna meg a legendás STB csoport, a szocialista irrealizmust cikiző, a Kádár-korszaknak görbe tükröt mutató baráti társaság, melynek céljait az akkori vezetőség olyannyira nem értette, hogy Balla Andrásnak a „Szocialista Kultúráért” kitüntetés adományozták. Amikor később kiderült a fiaskó, a szellemet már nem lehetett visszagyömöszölni a palackba, az STB csoport azonban a III/3-as ügyosztály fókuszába került. Balla alapító tagja lett az Esztergomi Fotóklubnak és megalapítója az Esztergomi Fotóbiennálénak. Életművét mintegy naplónak tekinti. Fotósorozatai könyv alakban is megjelentek. Példaképét, Sudeket gyakran idézi: „*mindig csak azt fényképeztem amihez valamilyen szerelem fűzött.*”

Kizárólag az analóg fotográfiát műveli. Gondosan ügyel a kompozícióra. Képeit mindig a gépben komponálja, ennek bizonyítékeként nagyításain olykor a perforáció vagy a képszél is látható. Amikor a képeit utólag színezi, kibújik belőle a vegyész is, de lelke mélyén a kertészmérnök lakozik. A környezetünkért aggódó kertészmérnök. Már egészen korai fotósorozata, az *Egy fatörzs tájai* című szekvencia is erről szól. Az ember által kivágott fa megmaradt tönkje egy elpusztuló város képét vetíti előre. A magányos, vihartépte fácska fotója egy hatalmas kérdő- és felkiáltójel: hogyan tovább?! Az egész termet megtöltő *Menedék* című fotósorozat, az elpusztuló mártélyi fák törzseinek képei már „csak” felkiáltójel. Ezeket a fotókat Balla egy, szinte marokban elférő, szovjet gyártmányú panorámagéppel készítette. Ellentétben az emberi szem 90 fokos látószögével, ez a kis kamera 180 fokban „lát”. Az egész termet betöltő fekete-fehér panorámaképek hatalmasra felnagyítva, átütő erővel közvetítik a ballai gondolatot.

Ide kívánczik Makovecz Imrének a *Menedék* című könyv belső borítójára nyomtatott idézete: „*A fa nem a földből nő ki, hanem egy reflexiós ponton a fa elkezd nőni lefelé és fölfelé. A sötétség világába és a fény világába. És ezt a különös tevékenységét a fa valójában két pólusának engedelmességgel egyszerre hajtja végre. Így a fa egy olyan fantasztikus élőlényként nyilatkozott meg számomra, hogy azóta ha erdőben járok, két erdő határán sétálok. Ha úgy tetszik: a sötétség erdejében fejjel lefelé, és a másikban az Ég felé.*”

Balla egyszer megbízást kapott egy 10x3 méteres kert tervezésére. A megbízó nem nagyon hitt a terv sikerében, de amikor a kert elkészült, boldogan feküdt hanyatt a kertecske közepén. Hallgatta a kertben fészkelő madarak csicsérgését. Kinyitotta a szemét. A felhőket látta. Boldog volt. Örömét megosztotta a tervezővel, aki megnyugtatta: a kicsi kert nem a kerítésnél ér véget. Az ég felé minden kert végtelen.

Budapest, 2022. október 11.

Dr. S. Kárpáti György